

PRIKAZI KNJIGA

Charles A. Kupchan, **HOW ENEMIES BECOME FRIENDS: THE SOURCES OF STABLE PEACE**, Princeton University Press, USA, 2010, 442 pp.

Upravo objavljena knjiga (2010) poznatog američkog profesora Čarlsa A. Kupčana mogla bi ostvariti značajan uticaj na teoriju i praksu međunarodnih odnosa. Reč je o delu „Kako neprijatelji postaju prijatelji: izvori stabilnog mira“. Profesor Kupčan je priznati autoritet u međunarodnim akademskim krugovima, predaje na Univerzitetu Džordžtaun, stariji je saradnik Saveta za spoljne odnose, služio je u Savetu za nacionalnu bezbednost i autor je često citirane knjige: „Kraj američke ere“. Stavovi izneti u knjizi su plod jednog dugotrajnog i temeljnog intelektualnog rada preduzetog u cilju davanja odgovora na tri pitanja: kako, kada i zašto neprijatelji postaju prijatelji?

Kupčan ne iskazuje pretenzije u pravcu determinisanja procesa pretvaranja neprijatelja u prijatelja, niti nudi predviđanja o budućim prijateljstvima, mada istraživanje preuzeto u ovoj knjizi rezultira saznanjima koja nam mogu pomoći u dostizanju tih naučnih ciljeva. Svrha istraživanja je bila u tome da se sačini jedno uputstvo državama koje se odluče da preobrazu svoje odnose u prijateljske, tako što će im pružiti mogućnost da preciznije identifikuju potencijale i probleme koji im stoje na putu, kao i da ocene domete svog približavanja.

U prvom poglavlju su na jedan sistematičan i jednostavan način, iza kojeg stoje godine naučno-istraživačkog rada, iznete osnovne ideje. Države koje postanu prijatelji ostvaruju tzv. zonu stabilnog mira. Po autoru, zona stabilnog mira je fenomen koji karakteriše odsustvo rata kao metoda za rešavanje problema država obuhvaćenih zonom. Takvo, specifično odsustvo nije posledica zastrašivanja, neutralnosti ili apatije, već međudržavnog zajedništva koje je na tolikom nivou da efektivno eliminiše mogućnost oružanog sukoba. Proces pretvaranja neprijatelja u prijatelje i posledičnog stvaranja zone stabilnog mira, prolazi kroz četiri faze: unilateralnu akomodaciju, recipročno uzdržavanje, socijetalnu integraciju i generaciju novih narativa i identiteta.

Unilateralna akomodacija je faza u kojoj jedna strana, suočena sa više pretnji, teži eliminisanju neke od njih, primenom strateškog uzdržavanja i činjenjem ustupaka neprijatelju u formi ponude mira. Recipročno uzdržavanje nastupa kada odnosne države počnu oprezno da razmenjuju ustupke udaljavajući se od rivalstva usred mogućnosti da geopolitičko nadmetanje zamene programskom saradnjom. Socijetalna integracija je faza u kojoj dolazi do rasta u kvantitetu i kvalitetu transakcija među državama, državnim

zvaničnicima, elitama iz privatnog sektora i običnim građanima, što dovodi do jačanja interesa tih aktera za rušenjem međusobnih političkih i ekonomskih barijera. Društvene grupe počinju da lobiraju u cilju stvaranja prijateljstva. Generacija novih narativa i identiteta je poslednja faza u kojoj posredstvom izjava elita, popularne kulture i političkog simbolizma države usvajaju diskurs u kojem razlike između „nas i njih“ erodiraju.

Da bi države mogle uspešno među sobom stvoriti zonu stabilnog mira, potrebno je da budu ispunjena tri uslova, tj. jedna poželjna pretpostavka i dva neizostavna uslova. To su: institucionalno uzdržavanje, kompatibilni društveni sistemi i kulturno zajedništvo. Institucionalno uzdržavanje je poželjno, ali nije, kako autor pokazuje, i neizostavan uslov za pretvaranje neprijatelja u prijatelje. Države koje unutar svojih političkih sistema praktikuju uzdržavanje u vidu npr. vladavine prava ili distribucije autoriteta kroz odeljene državne institucije, imaju veće šanse da uspešno praktikuju strateško uzdržavanje u međunarodnim odnosima. Međutim, autor pokazuje kako i drugačiji ustavni poretci, osim onih nastalih unutar liberalnog kapitalizma, imaju potencijal da praktikuju tzv. institucionalno uzdržavanje. Kompatibilni društveni poretci su oni kod kojih postoji uklopljivost načina distribucije političke moći među različitim društvenim klasama, etničkim i rasnim grupama, kao i organizacionih principa ekonomske proizvodnje i trgovinskih aktivnosti. Treći uslov je kulturno zajedništvo koje egzistira u svesti naroda, kultura i religija, a karakteriše ga opažanje međusobne sličnosti datih zajednica.

Zone stabilnog mira su se javljale u tri istorijska oblika koje autor naziva: zblizavanje, bezbednosna zajednica i unija. Zblizavanje je rudimentarni oblik zone i u njemu dugogodišnji neprijatelji napuštaju oružano rivalstvo, dogovaraju se da svoje sukobljenosti rešavaju mirnim putem i razvijaju svest o međusobnoj mirnoj koegzistenciji. Bezbednosna zajednica je razvijeniji oblik zone koji podrazumeva institucionalizaciju skupa normi i pravila u svrhu mirnog uređenja njihovih odnosa. Unija je najrazvijeniji oblik zone stabilnog mira unutar kojeg se države pripajaju u jedan politički entitet minimizirajući, ako ne i eliminišući, geopolitičke posledice postojanja predašnjih granica.

Nakon prvog poglavlja, autor iznosi svoje istraživanje tako što u drugom poglavlju dalje teorijski razrađuje svoje pretpostavke. Od trećeg do šestog poglavlja autor vrši analize istorijskih slučajeva stvaranja različitih oblika zona stabilnog mira, kako uspešnih, tako i neuspešnih. U trećem poglavlju se analizira samo jedan slučaj: američko – britansko zblizavanje od 1896–1905. Autor teži dubinskoj analizi u cilju sticanja detaljnih saznanja vezanih za komplikovani proces kroz koji strateška interakcija, unutrašnja politika i ideacione promene „opšte“ stvarajući stabilan mir. U sledeću tri poglavlja autor analizira još četrnaest istorijskih slučajeva uspešnog i neuspešnog stvaranja zona stabilnog mira. Istražujući veći broj slučajeva autor teži identifikaciji periodičnih obrazaca vezanih za način „izbijanja“ stabilnog mira i uslova da do tog rezultata dođe. U završnom, sedmom poglavlju, autor predstavlja zaključke dobijene sprovedenom analizom.

Naučni značaj ovde prikazanog dela uvaženog profesora Kupčana, u slučaju da istrpi izvesno brojne pozitivne i negativne kritike, je sadržan u tome što će nam pružiti teorijski proboj u saznavanju karakteristika nekih od najvažnijih fenomena vezanih za međunarodne odnose. Posredan, društveni značaj dela je u tome što će akterima angažovanim na polju donošenja i sprovođenja političkih odluka unaprediti znanje i tako

i verovatnoću za stvaranje novih i širenje postojećih zona stabilnog mira. Ova knjiga je pisana, kako za naučne radnike, tako i za druge političke delatnike i obećava da će zagolicati želju za saznavanjem i razumevanjem širokog kruga ljudi koji će jednog dana, moguće, ostvariti našu planetu kao jednu zonu stabilnog mira.

Nikola MARIĆ

Predrag Bjelić, Sanja Jelisavac-Trošić, Ivana Popović-Petrović,
SAVREMENA MEĐUNARODNA TRGOVINA,
Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2010, 260 str.

Ova studija sastoji se iz šest glava: „Pojam međunarodne trgovine“, „Međunarodna trgovina primarnim proizvodima“, „Međunarodna trgovina industrijskim proizvodima“, „Međunarodna trgovina uslugama“, „Međunarodna trgovina intelektualnom svojinom“, i „Međunarodna trgovina u 21. veku“. Knjiga ima 260 strana.

Pojam međunarodne trgovine. Pisci na početku pripremaju čitaoca da što lakše ide kroz složenu materiju međunarodne trgovine. Daju pojam ove delatnosti. Taj pojam se vremenom menjao i po sastavu i po učesnicima. Prvobitno, međunarodna trgovina shvatana je kao razmena između država ili između dvaju privrednih prostora, i to kao razmena dobara. Međunarodna trgovina shvaćena kao razmena između

„rezidenata“ i „nerezidenata“, da bi vremenom postala i transnacionalna.

Pisci ukazuju na potrebu razlikovanja pojmovi „međunarodna trgovina“ i „spoljna trgovina“. „Međunarodna trgovina“ uključuje ukupnost razmene svih učesnika u svetu, a „spoljna trgovina“ znači razmenu jedne zemlje sa svim drugim zemljama, to jest trgovinu rezidenata jedne zemlje sa rezidentima drugih zemalja.

Istovremeno, predmet međunarodne trgovine, sem dobara, postaju i usluge i proizvodi ljudskog duha – intelektualna svojina. Jedna od novina u shvatanju međunarodne trgovine je vezana i za međunarodno kretanje činilaca proizvodnje – kapitala i radne snage. U ovom delu predstavljen je i način klasifikovanja predmeta Međunarodne trgovine.